

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Педагогічний факультет

Кафедра педагогіки дошкільної та початкової освіти

Дипломна робота

ОС «Магістр»

на тему: «ФОРМУВАННЯ У МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ЗДАТНОСТІ ДО ПРОФЕСІЙНОГО САМОРОЗВИТКУ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІН МАТЕМАТИЧНОГО СПРЯМУВАННЯ»

Виконала: студентка II курсу, групи ПО-2м
спеціальності: 013 – «Початкова освіта»

Староста Вікторія Вікторівна

Керівник: к.пед.н., доц. Ліба О.М.

Рецензент: к. пед. наук, доц Повідайчик О.С.
кафедри соціології та соціальної
роботи Ужгородського національного
університету

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ЗДАТНОСТІ ДО ПРОФЕСІЙНОГО САМОРОЗВИТКУ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ	
1.1. Методологічні підходи до вивчення проблеми професійного саморозвитку майбутнього вчителя в сучасній системі освіти	8
1.2. Професійний саморозвиток педагога як психолого-педагогічна категорія	18
РОЗДІЛ 2. СУЧАСНА ПЕДАГОГІЧНА ПРАКТИКА ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ДО ПРОФЕСІЙНОГО САМОРОЗВИТКУ	32
2.1. Підготовка майбутніх учителів до професійного саморозвитку у закладах вищої освіти	32
2.2. Методичний інструментарій формування здатності до саморозвитку вчителя початкової школи у процесі навчання математики	36
2.3. Критерії та показники сформованості здатності до професійного саморозвитку майбутніх учителів початкової школи	60
2.4. Експериментальна перевірка ефективності методики реалізації організаційно-педагогічних умов формування здатності до професійного саморозвитку майбутніх учителів початкової школи	68
ВИСНОВКИ	77
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	80
ДОДАТКИ	89

ВСТУП

Актуальність і доцільність дослідження. Однією з визначальних тенденцій сучасної вищої педагогічної освіти є підготовка майбутніх фахівців до безперервного професійного саморозвитку, оскільки прагнення до саморозвитку в професії є нині особливо актуальним і характеризує суспільні потреби громадян нашої країни. Цей процес забезпечується Законами України «Про вищу освіту» (2014), Концепцією розвитку неперервної педагогічної освіти (2013); Постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Національної рамки кваліфікацій» (2011), Галузевою концепцією розвитку неперервної педагогічної освіти (2013), Указом Президента України «Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року» (2013), метою якої є забезпечення особистісного розвитку людини згідно з її індивідуальними здібностями, потребами на основі навчання протягом життя, Національною доктриною розвитку освіти (2002), одним з принципів реалізації якої є безперервність освіти, що відкриває можливість для постійного поглиблення загальноосвітньої та фахової підготовки, досягнення цілісності й наступності в навчанні та вихованні, перетворення набуття освіти у процес, що триває впродовж усього життя людини. Отже, метою вищої педагогічної освіти в Україні є не лише набуття фундаментальних професійних знань майбутніх фахівців, а й формування в них готовності до подальшого професійного та особистісного саморозвитку, самореалізації. Актуальність дослідження зумовлена глибокими перетвореннями, що відбуваються в усіх галузях нашого суспільства. Нині, у складних суспільних умовах швидких змін, глобального оновлення не лише технологічної бази, а й ціннісної та інших сфер, загострюється проблема відповідності майбутніх педагогів потребам безпосередньої діяльності. Розв'язання цієї проблеми варто шукати в площині безперервного професійного розвитку й саморозвитку особистості впродовж життя. Ця проблема, передусім, стосується підготовки вчителів, адже саме вони є носіями і трансляторами загальнолюдських цінностей молодому поколінню. Соціальним замовленням сучасного українського суспільства є особистість конкурентоспроможного педагога, орієнтованого на безперервний саморозвиток

і самовдосконалення. Тому важливою складовою навчально-виховного процесу в педагогічних вищих навчальних закладах має бути забезпечення відповідної підготовки майбутніх учителів, формування їхньої готовності до безперервного професійного саморозвитку. Необхідно, щоб сучасний учитель теоретично й практично був здатний проаналізувати свої професійні можливості й на цій основі зміг сформулювати програму власного подальшого професійного зростання на будь-якому етапі професійної діяльності. У зв'язку з цим виникає необхідність в організації такої системи фахової підготовки майбутніх педагогів, яка б забезпечувала цілеспрямований процес формування їхньої готовності до безперервного професійного саморозвитку, що передбачає здатність постійно вдосконалювати свої особистісні та професійні якості й виявляється в бажанні та спроможності постійно підвищувати рівень професійної майстерності.

У контексті нашого дослідження особливої теоретико-методологічної ваги набувають наукові розробки проблеми професійної підготовки вчителів, які всебічно висвітлено в працях О. Абдулліної, О. Акімової, А. Алексюка, В. Андрущенка, Є. Барбіної, Б. Бриліна, Г. Васяновича, Л. Вовк, В. Галузяка, О. Гомонюк, С. Гончаренка, Н. Гузій, Р. Гуревича, О. Дубасенюк, І. Зязюна, О. Коберника, А. Коломієць, В. Кременя, Н. Кузьміної, О. Куцевол, О. Лавріненка, В. Лугового, Н. Мозгальнової, Н. Ничкало, В. Радула, О. Отич, В. Орлова, Н. Побірченко, В. Семиченко, С. Сисоєвої, В. Сластьоніна, Г. Тарасенко, В. Шахова та ін.

Вищеназвані вчені розробили теоретичні основи саморозвитку особистості, загальну концепцію його педагогічного стимулювання, особливості та функції самовдосконалення в професійній діяльності, обґрунтували взаємозв'язок між самовдосконаленням й ефективною професійною діяльністю тощо. Попри наявну значну кількість наукових праць і належне розроблення вченими різних аспектів проблем, які є близькими до аналізованої, недостатньо висвітлено цілісне розв'язання завдань безперервного професійного саморозвитку майбутніх педагогів. Значна частина праць найчастіше присвячується окремим питанням професійного саморозвитку вчителів різних спеціальностей. Унаслідок такого підходу в Україні критично бракує вчителів,

які б відповідали вимогам стрімкого темпу розвитку нових освітніх технологій, педагогів, здатних до безперервного професійного саморозвитку.

Актуальність означеної проблеми, необхідність розв'язання окреслених вище суперечностей, недостатність фундаментальних педагогічних досліджень, які б системно розглядали проблему підготовки студентів педагогічних вищих навчальних закладів до професійного саморозвитку зумовили вибір теми дослідження: «Формування у майбутніх вчителів початкової школи здатності до професійного саморозвитку у процесі вивчення дисциплін математичного спрямування».

Мета дослідження полягає у теоретичному обґрунтуванні та експериментальній перевірці методики формування здатності до професійного саморозвитку в майбутніх учителів початкової школи у процесі вивчення дисциплін математичного спрямування.

Об'єкт дослідження – професійна підготовка майбутніх учителів початкової школи.

Предмет дослідження – організаційно-педагогічні умови формування здатності до професійного саморозвитку майбутніх учителів початкової школи в процесі вивчення дисциплін математичного спрямування.

Відповідно до поставленої мети визначено такі **завдання дослідження**:

1. Визначити сутність і теоретичні засади формування здатності до професійного саморозвитку майбутніх учителів початкової школи.

2. Розкрити методичний інструментарій формування здатності до саморозвитку вчителя початкової школи у процесі навчання математики.

3. З'ясувати організаційно-педагогічні умови, критерії, показники та рівні сформованості здатності до професійного саморозвитку майбутніх учителів початкової школи.

4. Здійснити експериментальну перевірку ефективності організаційно-педагогічних умов формування професійного саморозвитку майбутніх учителів початкової школи.

Для досягнення поставленої мети в роботі були використані такі

загальнонаукові **методи дослідження**: метод теоретичного узагальнення, якісного аналізу та синтезу – для уточнення змісту понять: здатність до професійного саморозвитку, основи професійного саморозвитку вчителя; системного аналізу – для визначення теоретичних засад формування здатності до професійного саморозвитку майбутніх учителів початкової школи; моделювання для визначення складових методики формування необхідної здатності майбутніх учителів; емпіричні (спостереження, співбесіди, узагальнення позитивного педагогічного досвіду, педагогічний експеримент) – для визначення показників і рівнів сформованості здатності до професійного саморозвитку майбутніх учителів; методи математичної статистики для обробки результатів експериментальної роботи.

Проведена експериментальна робота здійснювалась у Мукачівському державному університеті. Загалом в експерименті взяло участь 50 студентів педагогічного факультету.

Апробація результатів дослідження. Положення і висновки дослідження обговорювалися на Міжнародній науково-практичній конференції «Освіта і формування конкурентоспроможності фахівців в умовах євроінтеграції: збірник тез доповідей II Міжнародної науково-практичної конференції, 25-26 жовтня 2018р.

Публікації: матеріали дослідження оприлюднено у збірнику матеріалів конференції.

Структура та обсяг роботи зумовлена логікою дослідження і складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел (81позицій), додатків. Загальний обсяг магістерської – 98 сторінок (основний текст – 83 сторінки). Робота містить 2 таблицю та 2 рисунки.

ВИСНОВКИ

Актуальним завданням сучасної вищої педагогічної освіти є забезпечення процесу саморозвитку майбутніх учителів, формування їхньої готовності до професійного саморозвитку, оскільки соціальним замовленням сьогоденного українського суспільства затребувана особистість конкурентоспроможного педагога, орієнтованого на безперервний професійний саморозвиток і самовдосконалення.

Теоретичний аналіз філософських, психологічних, педагогічних, акмеологічних досліджень з проблеми особистості, її розвитку та самовдосконалення дозволили визначити розвиток особистості як зміни, які з часом відбуваються в будові тіла, мисленні чи поведінці людини в результаті біологічних процесів в організмі та впливу оточуючого середовища.

Професійний саморозвиток майбутніх педагогів – це постійний динамічний процес, спрямований на самоорганізацію прогресивних змін у сфері внутрішнього світу особистості студента на шляху досягнення вищих рівнів професіоналізму в педагогічній діяльності. Процес професійного саморозвитку особистості у *філософії* розглядають як духовно-практичне перетворення з метою повноти індивідуального самовдосконалення. У *психології* процес саморозвитку особистості трактують як необхідну умову самореалізації особистості, як елемент психологічної реальності, спрямований на досягнення місця й функції саморозвитку в цілісному процесі життєдіяльності.

Теоретико-методологічну основу формування готовності майбутніх педагогів до професійного саморозвитку становлять підходи: акмеологічний, що забезпечує підготовку до безперервного професійного саморозвитку майбутніх учителів як особистостей, орієнтованих на найвищі професійні досягнення; аксіологічний підхід розглядається в контексті усвідомлення майбутніми педагогами цінностей професійного саморозвитку; антропоцентричний, що дозволяє організувати процес формування готовності до професійного саморозвитку з опорою на самоосвіту і посилення внутрішньої активності студентів; діяльнісний, з позиції якого феномен професійного саморозвитку визначають як спеціально організовану діяльність, спрямовану на досягнення

особистістю певного ідеалу та її самореалізацію; компетентнісний розглядається в дослідженні у площині формування у майбутнього педагога певних компетенцій, що сприяють його успішному розв'язанню фахових завдань і безперервному професійному саморозвитку.

У роботі визначені й обґрунтовані критерії сформованості в майбутніх учителів початкової школи здатності до професійного саморозвитку

З'ясовані й експериментально перевірені рівні сформованості здатності до професійного саморозвитку майбутніх учителів початкової школи: високий, достатній, середній і низький.

Визначено й теоретично обґрунтовано організаційно-педагогічні умови формування здатності до професійного саморозвитку майбутніх учителів початкової школи: стимулювання мотивації до професійного саморозвитку; вдосконалення методів та прийомів організації самостійної пізнавальної діяльності студентів; спрямованість удосконалення педагогічної діяльності викладачів на формування основ професійного саморозвитку майбутніх фахівців; оволодіння студентами прийомами і засобами професійного саморозвитку; створення праксеологічного середовища. Розглянуто модель формування здатності до професійного саморозвитку майбутніх учителів початкової школи, що включає систематизовані та логічно взаємопов'язані принципи, методи та прийоми формування необхідної якості у студентів. Ключове значення для ефективності процесу формування здатності до професійного саморозвитку майбутніх учителів початкової школи має дотримання принципів: активності, самостійності, послідовності, добровільності. Доведено, що вказані нами організаційно-педагогічні умови забезпечують позитивну динаміку сформованості показників здатності до професійного саморозвитку в майбутніх учителів початкової школи за усіма критеріями.

Результати експериментальної роботи підтвердили, що самоспостереження, самооцінка, моделювання навчальних ситуацій, обмін досвідом, бесіди, дискусії, вивчення позитивного педагогічного досвіду, інтерактивні методи, метод проектів є ефективними методами формування

здатності майбутніх учителів початкової школи до професійного саморозвитку. До ефективних прийомів формування здатності до професійного саморозвитку майбутніх учителів початкової школи відносимо: «Оціни себе», «Відстрочена відгадка», «Втримай власну позицію», «Навчаючи, учись», «Поясни нове», «Спіймай помилку», «Часових обмежень», «Шпаргалки», «Найкраще завдання», «Рефлексія власної діяльності» та інші. Ефективними формами формування здатності до професійного саморозвитку майбутніх учителів початкової школи визначено ділові ігри, захист проектів, спеціально організовані самостійна робота та педагогічна практика, спецкурс, участь у конференціях, методичних об'єднаннях викладачів, обговорення актуальних питань в професійно-орієнтованих чатах і блогах тощо. Ефективність організаційно-педагогічних умов та моделі формування здатності до професійного саморозвитку майбутніх учителів початкової школи доведена результатами педагогічного експерименту, позитивними відгуками викладачів і майбутніх учителів, які брали участь в експерименті.

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>